

Szolenoid

32

Kigombolom a pizsamanadrágomat, és áldozatkészen, kissé a vízköves fajanszcésze fölé hajolva nézem az áldozatot – a néha teljesen tiszta patakvízhez hasonló, máskor sárgás sugarat, amely most a testemből folyékony fúróként tör elő. Mivel már régen nem ürítettem ki a hólyagomat, érzem a szokásos, reflexszerű fájdalmat az alkarom vénáiban. Máskor, amikor még jobban feszül a hólyagom, és még inkább ürítenem kellene, kibíratatlan fájdalmat érzek a derekamban, mint ha a vesém megolvadna és kifolyna a húgycsatornán, magával sodorva a köveket és a homokot a völgybe, mint az igazi folyók. Amikor eljön az ideje, hogy a fajanszoltár elé járuljak napi imára, és a hasára bízom az elixírt, amely egyszer bennem volt, a szöveteimet öntözte, lehordta a völgybe a hulladékot, és még őrzi a sperma nyomát, a vérhez hasonlóan szent nedvét, a nyirkot, az epét, testem és elmém szomorúságát, nézem az örvénylő vizeletet, minden gondolatot és minden gyakorlati, erkölcsi, bölcséleti vagy misztikus érdeklődést kiürítve magamból: azokban a pillanatokban eltűnik az énem. Egyszerű átmeneti helyé, kővé változom, amelyből víz fakad, de nem hozzá tartozik, hanem a széles, a nála sokkal tágabb nagyvilághoz: a sárgás víz utat ás a hegy szívébe, kanyarog karsztos szerkezetében, fel és le folyik a talajvíz szövevényében, befogadja a falakról az áttetsző, döglött pókokat, és velük együtt habos vízeséseken lezúdulva kitör a fénybe. Azután folytatja útját a város csatornáiban, förtelmes, patkánnyal, óvszerrel és rohadt rongydarabokkal teli katakombákban, majd a rémesen szennyezett folyókban, harcával és sóreggel teli folyamban, végül a tengerben. Odaadásom a rajtam és a világon átfolyó víz iránt akkor sem volna nagyobb, ha vért, gerincfolyadékot vagy nyálat vizelnék. Akkor is kissé előrehajolva, gondolkozás nélkül és személytelenül nézném a belőlem eredő forrást, várnám, hogy elmúljon a perc, amikor nem vagyok, ujjamban őrizve még a finom, forró erekkel átszótt bőr érzetét. Még figyelném az élénksárga vizet a porceláncsésze alján, még szagolnám a belőle felszálló illatot, aztán ugyanúgy kiüresedve hagynám, hogy a földbe folyjon, elhordva testemből a szerves anyagot, hogy szétszóródjon a világ testében.

Aztán az egyetlen életemben visszamegyek a saját házamban a saját szobámba. A bútorok között járkálok, kihúzogatom a fiókokat, végignézem a felgyűlt apróságokat, ahogy a hóvihár a havat összegyűjti a sarkokban, a kerítések mel-

Thomka Beáta szavaival „Mircea Cărtărescu *Szolenoid* (2015) című regénye összefoglaló jellegű és jelentőségű művel gazdagította a kortárs világirodalmat. Az életmű, a művészi beállítottság, a szerzőt foglalkoztató filozófiai és antropológiai alapkérdések, valamint prózájának központi motívumait illetően is szintézis” (1749). A mű számos irodalmi díja közül a legújabb az idei Los Angeles Times Book Prize. A regény megjelenés előtt áll a Jelenkor Kiadónál – *A ford.*

lett, és közösen mesélni kezdenek. Mert igen, a szépség mindig egy esernyő és egy varrógép véletlen találkozása a boncasztalon. A tejfogaim. A régi fényképeim, az emulzió repedezett az arcokon, ruhákon, öltönyökön és meztelen gyerekcombokon. Egy darab cérna a köldökzsinórról, a *Bukás* kézírata, a naplóm. Esténként, amíg látok, nem az egyik ablakon bejövő világosságban, hanem a tárgyak, a zöldes, állott levegő, a poros felületek maradék barnás fényében kísértetként időzöm a kincseim fölött. A némaság és dermedtség az ilyen esteken, amikor vörös lepel takarja az ablakot, olyan mély, hogy sokszor úgy érzem, egy régi fényképeimen vagyok, és ujjamat beledughatnám az arcomat, nyakamat és hasamat ferdén keresztező repedésbe. De a szobámban a legnagyobb és legnémább, folyamatosan, talán aszimptotikusan növekedő tárgy a kéziratom, miközben a többi ugyanolyan, sőt fogy, korrodálódik az időtől meg a nosztalgiaától, és most hozzáadom még az „és most hozzáadom még...” mondatot. A füzetem fölött több ősz, tél, tavasz és nyár múlt el. Ragyogott a káprázatos júliusi fényben, és pislákkolt a hideg decemberi hószállingózásban. A kristálykupola, amelybe a csillagokat vészték, százszor megfordult körülötte, és egy különös, fölébe hajló kimérra a napfényben lángoló, az alkonyban fakó hajával és pilláival százszor meg százszor órákra beárnyékolta.

Jólesik itt reménytelenül írnom, és minél reménytelenebbül, minél értelmetlenebbül, névtelenül, elveszve az évszázadok és évezredek, a galaxisok és metagalaxisok sarában, annál jobb. Mert ezt a képtelen tevékenységet szükségtelen és következmények nélkül végzem, a kéziratom írásának története és lélektana nélkül kiváltságosnak érzem magam, a kevesek közé tartozom, akiknek van esélyük megváltani az életüket. Ha arra gondolok – és talán egy másik világban élek, és csak egy áthatolhatatlan hártya választ el ettől a világtól –, hogy lehetnék egy a több ezer író közül, az irodalom napszámosa, vergődhetnék a nagyképű és intrikus irodalmi élet hálójában, amely fölünyesen és undorítóan fércműveket jegyez, minősíthetetlenül beleegyezik, hogy a kézirat személytelen kötetű alakítva hozzáférhető legyen idegen szemek számára (ahogy a peep show-ban vetkőznek a hivatásosok, és az orvosok a felnyitott koponyában a barnásszürke anyagot nézik), megborzongok, mint egy gyilkosság vagy incesztus gondolatától. Olyan sokszor eszembe jutnak azok a sápadt arcok 1977 októberében, amikor először és utoljára olvastam fel valakinek az írásaimból. Száz meg száz éjszakán át újra meg újra eszembe jutott a *Bukásom* hangzása a Hétfői Irodalmi Kör termében egy teliholdas estén, aztán az utána következő csend és végül a vita. Életem csomópontja volt az az este. A vasúti sínek bonyolult hálózatában helyenként van egy-egy váltó, ahol a vonatok érkezése előtt megváltozik az irány egy egyszerű, alig észrevehető váltással, amikor az elágazó sínek finoman szétszúsznak. Az életünk minden pillanata ilyen váltó, minden pillanatban keresztútnál vagyunk, és úgy érezzük, hogy az előző két út közül szabadon választunk az összes etikai, lélektani vagy vallási elvárásunk szerint. De tulajdonképpen az út vezet, a sínek labirintusa dönt helyettünk, felépít minket az út során, mint egy valódi és egy virtuális anatómiai ábrát, amelyre kibelevve felfeszítenek, mint a természettudományi múzeum galambjait és egereit. Az út, amelyet minden pillanatban, minden lélegzetvétellel, szívdobbanással, inzulin kiválasztással, gondolattal, szerelemmel, elhalványulással és orgazmussal választunk magunknak, amelyen életünk pókhá-

lóiban haladunk, mint az álomban, megszilárdul és történetté válik, azaz emléké, míg az összes többi lehetséges, de be nem járt út, a lehetőségeink hatalmas tartálya, az összes milliárd hasonmás (akik egyik pillanatról a másikra balra fordultak, miközben én jobbra), ezek alkotják a valóság vázán, az időtől megszilárdult csontozatunkon azokat az áttetsző testrészeinket, amelyeket a tükrökben és az álmokban látunk, az arcunkat viselő kísérteteket, a pitypangbóbitához hasonló bolyhos, absztrakt, körülöttünk lévő plérómát. A felülről ránk tekintő isteni szemnek nem az életem, a véletlen és az óriási labirintusban haladó cikcakkos út, a perifériáról a központba vezető vonal vagyok: neki én magam vagyok a labirintus, a perifériáról a központba vezető vonal, mert mindnyájunknak van egy ilyenünk, amelyet öntudatlanul magunk építettünk, ahogy a csiga önmagából kiválasztja meszes csigaházát, ahogy mi, bár nem tudjuk, hogyan, kiválasztjuk a koponyánkat és a gerincünket.

De a milliárd váltó között vannak meghatározók, először meg sem lehet különböztetni őket a többitől, amelyek erőszakosan és végleg eltérítenek az eredeti útvonaltól. Ha ebben a pillanatban felállok, az ablakhoz lépek, hogy kinézzek, aztán visszamegyek az íróasztalomhoz, és folytatom a munkámat, majdnem mindig végtelenül kicsi a változás, csak egy csepp a lehetőségek óceánjában. De ha kinézek az ablakon, és egy gyilkosság tanúja vagyok, vagy ha hirtelen felállok, és iszonyú fájdalom nyilall a szívembe, az infarktus haláltusájában összeesem a padlón – fél óra alatt teljesen másvalakivé válok, mint aki előtte voltam, aki nem sejtette, ahogy sohasem sejtjük, a krízist és a változást. Így haladunk, vagy így visznek bennünket a személyes labirintusunkban, pillanatonként szétszedve ezer meg ezer, többnyire velünk majdnem azonos vagy idegen, talán rettenetes árnyéklovassá. Én csak az összegzésük vagyok, az ő virtuális életük összegzése.

Az életem döntő váltása akkor volt abban a nyomorult teremben, szigorú szemek előtt. Akkor hasadtam ketté, mint a koponyámra mért kardcsapástól, éreztem a kettéválást, mint egy gerinctörést. Két lény született azon az irodalmi eseten a nagy kritikus és a jelenlévők szeme előtt, akik semmit sem vettek észre, mert ők is, a terem is, a matuzsálemi egyetem is meg fölötte a hold is ugyanúgy kettéhasadt, mitikus események követték egymást addig az estéig, míg a két virtuális ikervilág, mint egy áttetsző sziámi ikerpár, kettévált és elindult teljesen különböző irányba, hogy soha többé ne találkozzanak. Egyikük, számomra a valódi, az én életem és emlékezetem megfelelőjének a költeményét elítélte a hallgatóság, mire kigúnyolva és összezavarodva örökre lemondtam az irodalomról. Ennek szomorú tudatában kisiklott az életem, egy lettem a sok közül, száználmas, névtelen, lecserelíhető romántanár a szürke világban. De abban a meghatározó pillanatban felbukkant a másik, a sikeres író, aki majd évtizedekig írja költeményeit és regényeit közös anyagunkból, abból a huszonzét éves törzsből, amelyben egyikek voltunk. Ha a közös költeményünk, a *Bukás* sikert arat, miután mi ketten, ő meg én duettben elmondtuk a boldog-boldogtalan szótagjait, ha a közönség lúdbőrzik, utána tiszteletteljes csend következik, az elképesztően elismerő hozzászólások után a diákok és a kritikus a helyükre visszatérve kimutatják ámulatukat és elismerésüket a befejezetlen költemény iránt, ha a kritikus ítéletében több bizalom és remény van, mint az addigi összes véleményében,

akkor ott helyben egy másik kiéhezett, vékony bajszerű kölyök született volna, teljesen más tekintettel, a vesztes árnyékát is levetve magáról. Már a kezdetén más lett volna, aki úgy érzi, pezseg a vére, mint a pezsgő, megnyílnak a bordái, és az agya szétrobban magányos útján hazafelé. Semmilyen drog nem tudta volna úgy felemelni a Magheru sugárút épületeinél, még a teliholdnál is magasabbra. Aznap éjjel nem aludt volna a boldogságtól, reggelig újra meg újra elolvasta volna a költeményét, készen arra, hogy a következő hónapokban és években újakat és sokkal jobbakat írjon.

De ahogy az életben minden siker takar valamilyen kudarcot, úgy minden kudarc mögött van valamilyen siker, mert talán mindig két kéz kell ahhoz, hogy olyan szöveget írj, ami nem csak szórakozás, vigasztalás vagy hipnózis. Az egyik kéz azé, aki a kézirat fölé hajol, eltakarja és uralja hatalmával, a másik a komor, magányos, vigasztalan névtelené, aki a kéziratban található, a lap alatt, amelyre az első ír, aki alulról tölti meg saját jeleivel, tarkítja képekkel, a plafon alatt görnyed, mint Michelangelo a magas állványon, szemébe és arcára csurog a festék, amikor különös alakokat fest a kápolna belső falára. Lehet, hogy csak a köztem és a közte, a dicsőség és a szégyen közötti hártya lehet egyenletesen sima, mélyedések és dudorok nélküli: én tartom őt, a golyóstolla hegyét a saját golyóstollam hegyével. Együtt írjuk ugyanazt a szöveget szenvedélyesen, csak éppen a tükörben fordítva van: visszafelé olvasva az ő paradicsoma az én poklom, az ő nappala az én éjszakám, az ő lepkéje az én obszidián pókom.

Mivel nem író vagyok, megvan az a megmagyarázhatatlan kiváltságom, hogy a kéziratom mélyéről írok, amely minden oldalról körülvesz, süketen és vakon mindenre, ami eltérítene ettől a kényszermunkától. Nincsenek olvasóim, nem kell a kézjeggyemmel ellátnom a könyvet. Itt, a kéziratom gyomrában, a tekervényes bélrendszerében bolyongva, a különös bugyogásait hallgatva érzem a szabadságot és elmaradhatatlan kísérelőjét: az őrületet.

De ma este már nem írok semmit, mert elfog a szomorúság. Mert tavaszi este van, zöldessárga az ég, magányos vagyok, semmi értelme, hogy a világon vagyok. Mint kamaszkorom óta oly sokszor, nem tudom elviselni az elszigeteltséget. Kimegyek, de nem ringatom magam abban az illúzióban, hogy emberekkel találkozom. Igen, olyan lényekkel találkozom, akik elfordítják a fejüket, olyan helyekre járnak, ahová én nem mehetek. Kimegyek, hogy szívjak egy kis friss levegőt, lelkesítő, a saját világom képeivel és színeivel teli levegőt. Kimegyek a Colentina útra, egy kerülő után a panelházak között a meleg estében gyalog indulok az Obor felé, az iskolával ellenkező irányba. A tágas tér fölött az égen nagy, bonyolult, a naptól sokféleképpen megvilágított felhők nagyon alacsonyan lógnak, fényükkel és tökéletességükkel kiszínezik a villamosmegállóban várakozók és a járókelők arcát. Én is felszállok a villamosra, négy megállót megyek a Ștefan cel Mare úton, elhaladok a Colentina kórház mellett, aztán a Grozovici rendelőintézet mellett, végül a szüleim lakása előtt. Az út végén, a villamosremíznél leszálok. Mindig ott szállok le. A Piața Victoriei előtt a Ștefan cel Mare úton széles ívben végigfutó villamosínek éles kanyarral befordulnak egy kis mellékutcába, régi kereskedőházak határolják, amelyeknek a stukkódíszes megsárgult, fölöttük mulatságos bádogkupolák, minden ósdi, szépiaszínű, kikezdte az idő és az időjárás. Az utca végén van a remíz. Mivel még nincs olyan késő,

hogy a villamosok beálljanak, az egyik sínen megyek tovább a rémes esti csendben egyensúlyozva. Öreg cigányasszony guggol az egyik ház előtt. Értetlenül néz utánam, senki se jár arra, csak a villamosoktól remegnek a villany és víz nélküli házak, ezek a bizarr romok. Megyek tovább a sínemen a remíz épülete felé, háromszögű homlokzata közepén a kerek ablakból hiányzik az üveg. Tégláépület, a sarkoknál érdekes vízköpők. A bejárat sokkal nagyobb, mint amekkora a villamosok méretéhez kell. A sínek a széles bejárat előtt egyszer csak háromfelé ágaznak, úgyhogy éjszaka a remízbe behúzódó villamosok három sorban pihennek a csarnokban. De most, ezen az egyre sötétebb vörös estén, mint amilyenre kora gyerekkorodból emlékszel, a csarnok üres, csak egy váz nélküli szervizkocsi áll roskatagon az egyik sarokban, a jobb oldali sín végén. Borzongva belépek az óriási kapun, mint egy régivágású hős, aki előtt megnyílik a várkapu. Kicsi és fekete vagyok a bejáratában, hirtelen úgy érzem, összeroppanok az életem képtelensége és hiábavalósága alatt. Magányommal rálépek a világ magányára, bemegyek a tágas mauzóleumba, olajtócsák között lépkedek, rozsdás, poros, görbe fémdarabokba botlom. Az épület olyan katedrálisnak tűnik, ahol valaki, ki tudja, milyen szeszélyes, sötét ötlettől vezérelve, villamosokat tárol. Kétoldalt széles ablakok, és némi halvány fény mégiscsak dereng a megfeketedett, de még mindig csillogó fémgerendás mennyezetről a dróthálós, zöldes, homályos ablaküvegen át. A csarnok belül sokkal tágasabb, mint hinném, úgyhogy hosszú percekbe telik, míg a mélyén álló szervizkocsihoz érek, amelynek ablakai és elől az egyetlen lámpája vörösen csillog a félhomályban. Odaérek, sehol egy portás, technikus vagy szerelő. Úgy tűnik, ide ember még nem tette be a lábát. A kocsi ősrégi tragacs, csak utánozza egy villamos elejét, míg a hátsó része lepusztult, üres, nincsenek benne ülések. Kis utánfutóban végződik, daru nyúlik róla a magasba, mint egy akasztófa. Gyerekkoromban, amikor az üres megállóban a szüleimmel várakoztunk, hányszor elrémített az ilyen szervizkocsi, ha a várt villamos helyett nehézkesen haladva felbukkant a sínen!

Felszállok rá, ahogy a villamosra szoktam, a kocsiban elfoglalom a vezető szakadt ülését, a koszos, sárga szivacs kibújik a tucatnyi hasítékon, elfordítom az öreg, ütődött rézfogantyút, nézem az egyik nagy gombjában tükröződő arcomat. Egész este ott maradok, órákig, egy képzeletbeli városban vezetem a kocsimat. Amikor meghallom a sínen az első villamos zörgését, éjfél után, amikor visszavonul a remízbe, csak akkor térek magamhoz a révütemből, óvatosan leszállok, és a fal mentén elindulok a kijárat felé. Aztán gyalog megyek haza, ami jócskán megrovidíti a másnapi reggeletem.

KOSZTA GABRIELLA fordítása